

tutkimus on mielenkiintoinen ja perusteellisesti toteutettu keskustelunavaus Venäjän talouslehdistön tutkimuksen alueella. Tämän väitöskirjan luettuaan olisi mielenkiintoista päästä tarkastelemaan samaa aihetta Moskova edemmäksi ja lukea esimerkiksi siitä, millaiseksi talousjournalis-

mi on kehittynyt provinssialueiden suurissa keskuksissa, kuten Jekaterinburgissa, tai siitä, millaiset tekijät määrittävät bisneksen ja median suhdetta Venäjän Kaukoidässä.

Saara Ratilainen

Identiteettipelejä itärajalla

Olga Davydova: *Suomalaisena, venäläisenä ja kolmantena. Etnisyysdiskursseja transnationaalissa tilassa.* Joensuu: Joensuun yliopisto, 2009.

Olga Davydovan tie tohtoriksi ei ole ihan tavallinen akateeminen uraputki, vaikka niin sanotusti ”elämä itse” tuotti väitöskirjan aineistoja kuin itsestään. Davydova tuli paluumuuttajana Suomeen 1991, toimi tulkkina pari vuotta, jäi työttömäksi ja päätyi Venäjäosaamiseen keskittyvän Itäinnova-täydennyskoulutuskeskuksen kautta koordinoimaan maahanmuuttovalmennuskursseja Petroskoihin 1997. 2000-luvulle tultaessa hänet ylipuhuttiin tutkijaksi Karjalan tutkimuslaitokselle. Niin alkoi päätoiminen ”pätätutkijan” ura, jossa Davydova on ollut yhtä hyvin subjektina kuin objektina. Identiteettipelistä tuli osa arkea monella tasolla.

Suomalaisena, venäläisenä ja kolmantena on artikkeliväitöskirja ja suomenkielinen, lukuun ottamatta yhtä venäjänkielistä ja kahta englanninkielistä artikkelia. Ensimmäiset sata sivua Davydova omistaa tutkijan ja tutkimuksen ”kulkemiselle”, etnisyyden monimuotoisuudelle, diskursseille, yllirajaiselle tilalle, migraatiolle ja diasporalle. Artikkeliosuudessa myös internetin ”transnationaalinen tila” ja niin sanottu Pronssisotilas-keskustelu saavat oman analyysinsä, kun tutkija tarkastelee Suomen venäjänkielisten nettifoorumia. Transnatio-

naalisen tilan suomalaisvastine on eräänlainen ”yllirajaisuus”, mikä tarkoittaa maastamuuttajan / maahanmuuttajan kulttuurisen aseman häilyvyyttä ja monenlaisten, sosiaalistenkin rajojen pohtimista lähtöpisteen ja määräämän välillä. Niinpä Suomalaisena, venäläisenä ja kolmantena on muuttoliikkeen kulttuurista tutkimusta parhaimmillaan

Ylivoimaisesti kansaa sivistävin artikkeli on artikkeliosuuden avaava lyhyt ja ytimekäs ”Interaktiivista identiteettipelistä – havaintoja paluumuutosta Suomeen”. Siinä Davydova irrottelee ja osoittautuu identiteettipelin ammattilaiseksi, ovelaksi analysoijaksi pistämällä itsensäkin peliin. Stuart Hall vilahtelee taustalla, mutta turhan monimutkaisuuden teorian sekoiluun ei onneksi antauduta. Niin tässä kuin muissakin artikkeleissa tutkija lähtee liikkeelle ihmettelystä, teoretisoi kokemansa ja haastatteluaineistonsa sekä palaa aina välillä itseensä, paluumuuttajan arkeen ja sen käytäntöihin. Toki käsitteitä avataan ja viljellään joskus liiankin kanssa, mutta artikkeliosuutta lukiessa tulee väistämättä mieleen, kuinka identiteettipeli on eräänlaista jatkuvaa tarinankertomista. Elämäkertakin muuttuu aina sen mukaan milloin, missä ja kenelle se kerrotaan. Tätä ei haastatteluja käyttävä tutkija useinkaan ymmärrä, ainakaan niin kirrkaasti kuin Davydova.

Mikä on sitten tutkijan oma paikka identiteettipeleissä? Olga

Davydova vastaa sähköpostiini itsekriittisesti: ”Ilmeisesti en ole pystynyt olemaan ihan objektiivinen. Oma asemani on niin ”kolmas”, ”siltä väliltä”, ja minun ”objektiivisuuteni” on sieltä. Muutenkin kirjoitan objektiivisuuden mahdottomuudesta ja sen jatkuvasta tavoittelusta tutkimuksen tekemisen (normatiivisena = maskuliinisena) ideaalina. Kirjoitusistani olen pyrkinyt häivyttämään todelliset haastateltavat tai muuten tunnistettavat ihmiset. Kirjoitan puhetavoista, joita käytetään puhuttaessa etnisyydestä tai identiteetistä. Tämä on ollut yksi tapani toimia tilanteessa, jossa kaikki tuntevat kaikki. Tämä on työni heikkous – tai asemani heikkous. Olen kriittinen paluumuuttomenettelyä, sen takana olevaa kansallisuusideologiaa ja sen luomia hierarkioita kohtaan. Ihmisten on kuitenkin toimittava niissä olosuhteissa... (...) he ovat riippuvaisia siitä menettelystä, he ovat subjekteja, siinä sisällä. Sen takia pyrin irrottamaan puheen konkreettisista ihmisistä, ja tämä voi luoda lukijassa ontoutuden tunteen. Sen lisäksi näen paluumuutonkin, itse muuton prosessin, jonkinlaisena välitilana. Asetuttuaan Suomeen ihmiset voivat alkaa käsittää oman asemansa ja identiteettinsä toisin. Tämän takia olen korostanutkin monta kertaa identiteettien tilansidonnaisuutta.”

Ehkäpä juuri haastattelujen käytössä on pienen kritiikin paikka? Väitöskirjassa haastateltavat häipyvät jotenkin näkymättömiin eikä edes sukupuolijakautuma selviä. Eikö maahanmuuttajan sukupuolella ole väliä, eikö puhetapa miehillä ja naisilla eroa ja vaikuta kotoutumiseen, identiteettipeleihin? Väitöskirjan suuri ansio on kuitenkin tutkijan läsnäolo, osallistuminen. Esimerkiksi luku, jossa käsitellään hautajaisia, todistaa vahvasti sen kuinka intiimistä asioita on seurattu ja analysoitu. Akatemiattutkija pääsee

harvoin näin lähelle kohdettaan!

Olga Davydovalla on ollut aina myös innostusta tutkimustensa tulosten esiintuomiseen, osallistumiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja toimintaan. Hän on kysytty luennoitsija, esiintyjä, jolla on taito kiteyttää sanottavansa. Vuosi sitten Davydova valittiin aktiivisesti toimivan Joensuun Monikulttuurisen yhdistyksen varapuheenjohtajaksi. Se on tehnyt lyhyessä ajassa pal-

jon ulkomaalaisten harrastus- ja kansalaistoiminnan alueella. Näin tutkija on sisäistänyt kiitettävällä tavalla sen näkemyksen, että akateemisilla poluilla on otettava kantaa, katsottava ympärilleen ja toteutettava myös yliopiston kolmatta tehtävää, osallistumista yhteiskunnallisiin rientoihin – pitämällä silmät auki ja vähintäänkin toinen jalka arkielämässä.

Pentti Stranius

Venäjän ja Baltian suhteiden painolastina menneisyys

Renald H. Simonjan: *Rossija i strany Baltii*. Moskva 2009. 416 s.

Renald Simonyan: *Russia and the Baltic Countries*. Moscow 2008. 288 s.

Tutkimuksia Venäjän ja Baltian maiden suhteista on Venäjällä ilmestynyt Baltian maiden itsenäistymisen jälkeen varsin vähän. Vuonna 2002 Venäjän tiedeakatemian Sosiologian instituutin Venäjä-Baltia-keskuksen johtaja, sosiologian tohtori Renald Simonjan julkaisi Moskovassa venäjänkielisen monografian *Rossija i strany Baltii* (Venäjä ja Baltian maat). Vuonna 2005 ilmestyi sen toinen ja viime vuonna kolmas, täydennetty versio. Vuoden 2008 lopussa ilmestyi englanninkielinen käännös.

Empiiriseen tutkimusaineistoon perustuvassa monografiassa Simonjan analysoi Venäjän ja Baltian alueen yhteiskunnallista kehitystä ja keskinäisiä suhteita niin Neuvostoliiton aikana kun sen hajoamisen jälkeen. Baltian maiden kehitystä vertaillaan myös Venäjän samanaikaisiin tapahtumiin. Hän kuvaa näiden alueiden yhteiskunnallisia muutoksia monipuolisesti, niin poliittisten, taloudellisten, sosiaalisten, kulttuurihistoriallisten, väestötieteellisten, etnisten, oi-

keudellisten kuin moraalistenkin näkökohtien kautta.

Simonjan on käyttänyt hyväksi erilaisia sosiologian laadullisia ja määrällisiä menetelmiä – omakohtaisia havaintoja, media-aineiston analyysia, asiantuntijoiden arvioita, viranomaisten julkaisemia tilastoja sekä hänen johdollaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana toteutettuja syväkyselyjä ja otantatutkimuksia. Teos on helppolukuinen, se sisältää ainutlaatuista tutkimusaineistoa ja tekijän omia päätelmiä ja pohdintoja, jotka usein poikkeavat hallitsevista käsityksistä niin Venäjällä kun myös Baltian maissa. Päätelmiensä ja yleistystensä tueksi hän esittää laajan tutkimus- ja tilastoaineiston sekä kattavan lähdeluettelon.

Kirjassa kuvataan venäläisten ja Baltian maiden paikallisväestön kansallisia erityispiirteitä ja tasavaltujen yhteiskunnallista kehitystä totalitaarisen järjestelmän neuvostotasavalloista itsenäisiksi demokraattisiksi valtioiksi sekä EU:n ja NATOn jäseniksi. Siinä tuodaan esille Baltian maiden erilainen suuntautuminen itsenäistymisen jälkeen. Viro suuntautui Suomeen ja muihin Pohjoismaihin, Liettua Puolaan ja Keski-Eurooppaan. Latvian itsenäistymistä ei seurannut selvä suuntautuminen tiettyihin

länsimaihin. Simonjan korostaa EU-maiden keskeistä roolia Baltian maiden poliittisessa ja taloudellisessa kehityksessä niiden itsenäistymisen jälkeen.

Simonjan toteaa, että vaikka Baltian maat ovat aina olleet geopoliittisesti tärkeä alue Venäjälle, on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisenä kautena alueen tutkiminen ja yhteiskunnallisten prosessien vertailu ollut Venäjän tutkijoille arka asia. Venäjän valtionjohdon ja suuren osan venäläisiä on ollut vaikea niellä ”mahtavan” Neuvostoliiton hajoaminen. Siitä jäi trauma, jota seurasivat Baltian maiden itsenäistymisen, kansalaisuuden saamisen vaikeudet sekä venäläisväestön sosiaaliset ongelmat, esimerkiksi työttömyys ja köyhyys. Vaikka Baltian maiden itsenäistymisestä onkin kohta 20 vuotta, on osalla maahanmuuttajista yhä vaikeuksia tunnustaa Baltian maita itsenäisiksi. Simonjan näkee Baltian maiden itsenäisyyden menetyksen vuonna 1940 lähinnä niiden johtajien hiljaisena alistumisena vieraan vallan edessä; hän ei kuitenkaan käsittele laittomuksia vallanvaihdon aikana ja sen jälkeen. Vaikka hän puhuuikin 1940-luvun traagisista vuosista ja vainoista Baltian maissa, ”löytää” hän maiden Neuvostoliittoon liittämisen (Simonjan ei pidä tätä miehityksenä!) seurauksissa enimmäkseen positiivisia puolia, kuten Neuvostoliiton laaja investointitoiminta alueelle, väestön elintason ja kansallisen korkeakulttuurin kehittäminen. Baltian maiden paikallisväestön mielessä ovat kuitenkin edelleen rautaesiripun lisäksi laajamittainen stalinistinen terrori ja joukkokyyditykset Siperiaan. Tilannetta pahensivat vielä sotamenetykset ja paikallisväestön joukkomaastapako vuonna 1944. Menneisyyden rankat muistot ovat yksi oleellinen syy, joka haittaa vieläkin Baltian maiden paikallisväestön kansakäymistä